

**R. P. Sebast. Izquierdo Alcarazensis Soc. Iesv, svpremis
Inquisitionis Senatvs Censoris, Et Olim Complvti SS.
Theologiæ Professoris. Pharvs Scientiarvm**

Izquierdo, Sebastián

Lugduni, 1659

Quæst. 3. Quousque intellectus humanus ad intelligendum pro hoc statu
indigeat conuersione ad Phantasmata.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-95620](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-95620)

QVÆSTIO III.

Quosque intellectus humanus ad intelligentiam pro hoc, statu indigeat conversione ad Phantasmata.

208 PRO exactâ intelligentiâ, atque resolutione quæstionis nonnullas oportet hypotheses ad rem pertinentes præmittere.

Hypothesis 1.

209 Nomen *Phantasma* per merum abusum, & corruptelam accipitur à Recentioribus pro actu, siue specie expressâ Phantasie; cum tamen non talem actum, aut speciem, sed eius obiectum significet tum à suâ ipsâ origine, tum apud Aristotelem, & alios quosque Auctores probatos, tum Græcos, tum Latinos.

Phantasma quippe, propriè loquendo visum illud obiectum, spectrum, aut simulacrum sensibile est, quod phantasia medijs speciebus sensibilibus obiectorum, quas habet, passim solet imaginari, ac sæpe sapius confingere sibi, seu compingere apprehendendo obiectum sensibile, quod non exiit re verâ, sicut est apprehensum. Vnde græci omnes Dictionarij *Phantasma* visum, ostentum, & spectrum interpretari solent. In quâ duntaxat significatione ab antiquis est usurpatum, ut constat ex August. lib. 2. soliloq. cap. 20. ubi ita habet. *Sed illud saltem impetrem, antequam terminum istius voluminis statuas, ut quid intersit inter veram figuram, quæ intelligentia continetur, & eam, quam sibi fingit cogitatio, quæ græcè siue Phantasia, siue Phantasma dicitur, breviter exponas. Et in lib. de verâ, & falsâ Relig. cap. 10. sic scribit. Phantasmata porro nihil sunt aliud, quàm de specie corporis corporeo sensu tractata segmenta. Quæ memoria mandare, ut accepta sunt, vel partiiri, vel multiplicare, vel contrahere, vel distendere, vel ordinare, vel perturbare, vel quolibet modo figurare cogitando, facillimum est. Vbi egregiè declarat mitam vim nostræ imaginationis ad compingenda spectra sensibilia, siue phantasmata, ut iam superius annotauimus q. 2. hypoth. 30. insuper in eodem lib. cap. 34. loquens August. de obiectis, quæ menti nostræ obuersantur, dum Romam, amicam, solem aut quævis alia absentia imaginamur, ait. Numquid forte sunt ista, quæ Phantasmata dici solent? Et infra cap. 49. Eiusmodi phantasmata simulacra vocat. Hinc visum, aut ostentum externum, quod oculis externis obijcitur, phantasma vocari consuevit. Vnde, cum Christus Dominus ambulans supra mare, apparuit discipulis, ipsi delusi dicebant. Phantasma est. Matth. 14.*

210 Iam verò, quod Arist. in hac eadem significatione *Phantasma* semper usurpauerit, & non in eâ, quam eius recentes assecleæ construxerunt, ex ipsius verbis, & contextibus facile erit demonstrare. Et primum lib. 3. de Anim. alias 2. text. 155. *Phantasma, & visum pro eodem usurpat. Ita enim habet iuxta versionem PP. Conimb. Si igitur imaginatio, id est Phantasia, sit, id, quo visum, Phantasmâque aliquod in nobis dicimus fieri. Et paulò infra. Clausis etiam oculis visa videntur, atque apparent. Ex quibus constat phantasma obiectum quoddam esse, non actum imaginationis, siue phantasie. Deinde lib. 3. de Anim. Text. 30. comparans sensum, &*

intellectum, & eorum obiecta dicit. *Intellectus autem emanant phantasmata, ut sensibilia sunt: siue, ut vertuntur Conimb. Anima autem diuinitas ipsa phantasmata perinde, atque sensibilia, sensui ipsi obijciuntur.* Nam sicut sensibilia se habent ad sensum, ita phantasmata ad intellectum, ut ibi exponit S. Th. phantasmata ergo non actus; sed obiecta sunt tum intellectus, tum phantasia. Idem habet text. 39. his verbis: *Sed cum speculetur, necesse simul phantasma aliquod speculari. Phantasmata enim sicut sensibilia sunt, præterquam quod sunt sine materia.* Et lib. de memo. & remin. cap. 1. *phantasma, & speculamentum pro eodem accipit, & lib. de somnijs cap. 1. ait. In somnijs præter phantasmata, alia aliquando intelligimus: Sæpèque in isto libello simulastra illa, quæ somniantibus apparent, Phantasmata vocat. Vnde cap. vlt. sub finem reddens causam, cur pueri, & qui post cibum dormitant, non somniant, concludit. Conuenienter istis nullum apparet phantasma. Phantasma usurpat S. Th. commentans Philosophum ad ista loca. Tum 1. p. q. 84. art. 7. alijsque in locis suorum operum. Ex quibus apertè constat, Philosophum, ubicumque incidit in hoc vocabulum, illud non pro actu, aut specie expressâ, sed pro obiecto phantasie usurpare, qualiter & usurpari debet haud dubiè. Et nos semper deinceps, reiecto vulgari abusu, usurpabimus.*

Hypothesis 2.

Dari in nobis memoriam intellectiuam, omninò certum, & exploratum est. Eam autem ab intellectu non distingui realiter æqualem semè certitudinem habet.

Vocamus memoriam intellectiuam eam nostræ mentis facultatem, in quâ, tanquam in quodam thesauro species intelligibiles asseruntur, quibus iteratò intelligimus ea, quæ semel intelleximus, per quamdam (ut aiunt) præteritorum recordationem. Dari igitur in nobis hanc facultatem concors Philosophorum, & Theologorum, imò, & Patrum sententia est. Vnde opinio Auicennæ eam negantis lib. 6. Natural. p. 5. cap. 6. error in Philosophiâ censenda est. Adstruunt quippe memoriam intellectiuam Arist. lib. de Memor. & Remin. cap. 2. & lib. 2. de Anim. cap. 5. & ibi omnes eius Interpretes, atque discipuli. Cic. Tuscul. 1. Magist. in 2. diffin. 3. & ibi omnes expositores. S. Th. lib. 2. contra Gent. cap. 74. & 1. p. q. 79. art. 6. Vbi alij Theologi. Scot. cum suis in 4. diff. 45. S. August. lib. 10. Confess. cap. 8. & lib. 10. de Trinit. cap. 11. & ceteri omnes. Ipsaque experientia imprimis illam demonstrat. Constat enim nos passim recordari præteritarum intellectionum, atque obiectorum etiam earum. Tum ea, quæ semel concepimus, facile pro arbitratu nostro mente repetimus, iteratissimeque intellectionibus intelligimus. Igitur eorum omnium species in mente reternatas tenemus: non enim illa sine speciebus intelligere possumus, ut constat. Neque est, vnde eorum species denud accipiamus. Recurrere enim ad intelligentiam extrinsecam, ut recurrebat Auicenna, ridiculum est. Deinde omnes admittunt memoriam sensitiuam, in quâ pro sequentibus sensationibus seruantur species, iuxta dicta supra qu. 2. hypoth. 24. & 31. Ergo potiore iure memoria intellectiuâ ad

D 3 mittenda

mittenda est; quandoquidem ex vna parte perfectior est pars animæ intellectiua, quam sensitiua; ex alia verò non minus monstrat experientia nos intelligibilium obiectorum, quam sensibilibus, recordari. Præterea anima nostra, dum separatur à corpore, secum fert species intelligibiles, quas ministerio sensuum, suiue discursus acquisiuit, iuxta communem Theologorum, Philosopherumque consensum, ut medijs illis in statu separationis eorum, quæ in corpore intellexit, recordari possit: ergo etiam, dum in corpore degit, facultatem habet talium specierum retentricem, quæ memoria est intellectiua.

212 Ex eo verò, quod eiusmodi memoratiua species sint causæ naturales, non bene inferitur contra id, quod docet experientia, uti inferebat Auicena, debere illas intellectiões omnes, quas aliquando possunt, semper, iugiterque causare. Nam egent, ut conditione ad operandum necessariâ, excitatione quadam, quæ veluti à somno suscitentur, ut prodeant in operationem simul cum intellectu. Et quoniam eiusmodi excitatio nec semper adest, nec semper est eiusdem rationis, ideo nec omnes species semper, nec qualibet simul cum qualibet suam causat intellectiōem, sed modò hæc, modò alia pro varietate incitamenti. Quanam autè, & qualia sint incitamenta huiusmodi ex dictis q. 2. *hypoth.* 30. n. 180. colligitur. Imprimis enim, quæcumque excitant memoriam sensitiuam, de quibus *ibi*, & intellectiuam pariter excitant saltem ad concipiendum idem obiectum iuxta dicenda *in seq.* Deinde liberum arbitrium non solum mediâ phantasiâ, sed immediatè potest mouere intellectum ad tale genus operationis, unde multæ pullulent excitationes specierum. Deus etiam immediatè excitat sæpe species nostræ memoriæ, præsertim dum eleuat illas ad supernaturales intellectiões &c. De quo vide Molin. 1. p. q. 58. art. 2. *disp.* 2.

213 Iam, quod memoria intellectiua realiter ab intellectu distincta non sit, vñanimiter docent Doctores cum S. Th. 1. p. q. 79. art. 7. contra Ricard. *in 2. disp.* 14. q. 2. Id, quod indubitabile est ex suppositione, quod potentia realiter non distinguatur ab animâ, ut ego probabilius iudico, sed, etsi distinguatur, videtur certum, quia ad eandem potentiam quæ speciebus iuuatur ad operandum, pertinet eas asseruare. Difficile enim intelligitur, quomodo vna potentia iuuari possit per speciem receptam in alterâ. Tum, esto id sit possibile, superflue, & incongrue adstrueretur potentia solum pro conseruatione specierum, quibus potentia alia operatur esset. Adde species, quæ asseruantur productæ ab intellectu agente, & actu phantasiæ, non alibi, quàm in intellectu possibili, ubi primò producuntur, manifestè asseruari; quia de subiecto in subiectum transire non possunt, ut constet. Quæ autem asseruantur productæ ab ipsa intellectiōe, ibidem etiam citrà dubium asseruari dicendas esse: quia ibidem etiam, dubio procul, & non in potentia distincta producuntur primò. Quæ autem de memoriâ, intellectu, & voluntate, ut de tribus animæ potentijs dici solent, sufficienter verificantur, etsi memoria, & intellectus realiter non distinguantur; sufficit enim distinctio formalis, diuersitque eiusdem entis denominatione desumpta à diuersis eius muneribus. Porro memoriam intellectiuam perfectam, esse in ratione memoriæ, imò longè perfectiorem, quàm sensitiuam, abs iure in dubium vertitur ab aliqui-

bus, ut constabit ex dicendis *hypoth.* 4. De quo videri possunt Rub. lib. 3. de *Anim.* cap. 5. q. 5. Petr. Hurt. *disp.* 5. de *Anim.* sec. 8. Franc. Alfon. *disp.* 12. de *Anim.* sec. 7. & alij.

Rogabis: à quanam causâ conseruentur effecti-
uæ species reseruate in memoria. Respondeo, à Deo supplente vices intellectiōum transeuntium, à quibus illæ primò efficiuntur, uti euenit alijs plerisque effectibus, qui non dependent in conseruari à causis secundis, à quibus primò producuntur.

Hypothesis 3.

Duplex ad rem præsentem distinguenda est intellectiō. Alia primaria; alia secundaria. Et utraque aut obiecti per sensum interiorem sensati, aut obiecti per solum intellectum concepti. Rursus secundaria intellectiō alia memoratiua est, alia verò, non item.

Etenim, cum primùm intellectus noster incidit in obiectum aliquod, siue illud sit ex sensatis per phantasiâ (quæ omnia nuncupamus Phantasmata) siue ex non sensatis, quæ solo intellectu capiuntur, quia, vel nullomodo sunt sensibilia, vel de facto nullo sensu adhuc interiori sentiuntur: tunc talis intellectiō iure optimo primaria dicitur. Cum verò intellectus idem obiectum, seu sensatum, seu non sensatum, quod tempore antecedente, iamque præterito concepit, iterum concepit; hæc intellectiō secundaria vocatur. Quæ quidem memoratiua, & actus proprius memoriæ erit, si ab specie memoratiua relicta in ipsâ memoriâ ex intellectiōe præterita, procreetur; non memoratiua autem, si ex alio principio nascatur. Hisce quippe duobus modis iteratò nos intelligere, quod antea intelleximus, manifestum est.

Hypothesis 4.

Per actum memoriæ intellectiue ab specie memoratiua in ipsâ asseruatâ proximè oriundū, tū obiectum antea intellectum, tum ipsius præterita intellectiō necessario concipitur. Obiectum quidem propriè, & perfectè; intellectiō verò minus proprio, & quasi experimentalis modo.

Hypothesis hæc eisdem fermè argumentis probanda venit, quibus in simili de actu memoriæ sensitiuæ idem ipsum probauimus q. 2. *hypoth.* 32. Etenim prior illius pars, quam cum alijs tradit, & defendit Ouied. *cont.* 5. de *Anim.* pun. 4. Imprimis planè supponitur ab Arist. *in lib. de Memor.* & exprimitur à S. Th. *ibidem* loc. 2. lit. F. dum ait. *Semper enim, cum anima agit per memoriam, ut prius dictum est, simul sentit, quod hoc prius vidit, aut audiuit, aut didicit.* Deinde probatur primò ab experientia: manifestè enim experimur nos non solum obiecti; sed eius etiam intellectiōis præteritæ recordari. Id autem fieri per vnicam, & eandem intellectiōem proximè oriundam ab specie memoratiua ex dictis in simili *hypoth.* illâ 32. citatâ satis superque notum est. Secundo, quia, ut *ibidem* statuimus; per eundem actum memoriæ sensitiuæ concipitur obiectum, & eius sensatio præterita: ergo tantumdem censendum est de actu memoriæ intellectiue, de quo modò tractamus. Tertiò, quia actus memoriæ iuxta Arist. & S. Th.

loco

loco cit. & iuxta omnes, aliquid præteritum habet pro obiecto: tale autem sapenumero non est reipsa obiectum, sed eius cognitio dumtaxat. Quartò denique, quia cum species intelligibilis memoratiua ab intellectu præterito procreetur, ut iam in confesso est apud omnes, consentaneum rationi est, ut non solum obiecti, sed ipsius etiam intellectus sit virtus repræsentatiua. Vtrumque ergo repræsentabit intellectio memoratiua producta immediate à tali specie.

117 Jam verò secunda pars hypothesis, tum experientie est consentanea. Tum inde maximè probatur, quia, cum intellectio quavis non solum obiectum notificet, sed se etiam ipsam intellectui insinuet, licet minus perfectò, & experimentalimodo, iuxta doctrinam vniuersalem *suprà q. 2. hypoth. 28.* statutum; consequens est, ut per speciem, cognitionemque prædictam memoratiuam, vtrumque pariter intellectui notificetur. Nam, ut experientia demonstrat, quia claritate, & expressione concipitur quilibet per primariam intellectiōem, eadem proportionem seruata, concipi solet per secundariam memoratiuam. Accedit primò, quod non ita exploratum est per supradictam intellectiōem memoratiuam attingi intellectiōem præteritam, quam est exploratum attingi eius obiectum, iuxta dicta in illa *hypoth. 32.* citata: ergo signum est intellectiōem præteritam minus expressè, & perfectè concipi à nobis, quam obiectum per memoriam actum. Accedit secundo, quod per actum sensitiuæ memoriæ sensatio præterita imperfectè apprehenditur, ut *ibidem* ostendimus: ergo per actum, de quo agimus, memoriæ intellectiue pariter censenda est apprehendi intellectio præterita.

118 Ceterum contra statutam doctrinam sic potest obici. Sæpe recordamur, atque recolimus obiecta antea præcognita immemores præteritarum ipsorum cognitionum. Vti euenit, cum alios docemus, quæ didicimus; cum longam aliquam ratiocinationem iteratò reteximus, cum psalmum integrum, aut aliud quidpiam memoriæ mandatum ordinatè repetimus, &c. Igitur per intellectiōem memoratiuam ab specie memoratiua causatam, non semper concipitur intellectio præterita, à qua talis species relicta est, concepto nihilominus eius obiecto, & consequenter ipsa species non est virtus repræsentatiua indiuisim, tum obiecti, tum præterite intellectiōis, uti posuimus.

119 Pro exacta solutione argumenti, luculentiorique data hypothesis explicatione, noto primò, non semper eos, quos formamus, discursus, easque, quas iteramus, cognitiones circa obiecta aliis prius tempore cognita, nasci ab speciebus memoratiuis; sed sæpe nasci ab aliis principiis, iuxta dicta *hypoth. præced.* Quibus in casibus nihil mirum, quod iteratò concipiamus obiecta prius tempore cognita, immemores prorsus cognitionum, quibus illa prænouimus. Casus tamen isti nihil præstant contra doctrinam nostram, ut patet.

120 Noto secundo; per species intelligibiles memoratiuas, dum excitantur, solummodo produci immediate apprehensiones quasdam simplices repræsentantes indiuisim, tum obiecta præcognita, tum ipsorum intellectiōes præteritas modo explicato, quorum virtualiter tantum sunt suauit, quatenus eorum iudicia in intellectu causare possunt, ad eum modum, quo apprehensiones, quibus primò concipit intellectus obiecta per externos sensus sensata simul cum eorum sensationibus, virtualiter sunt suauit, quatenus causare valent in ipso intellectu iudicia,

tum de obiectis sensatis, tum de eorundem sensationibus. Igitur, quemadmodum per istas apprehensiones primarias obiectorum sensorum sæpe determinatur intellectus ad iudicandum obiecta, non iudicatis externis eorum sensationibus, ut experientia monstrat: quantumvis apprehensiones ipsæ non sola obiecta, sed etiam eorum sensationes indiuisim proponant, ut ex dictis *q. 2. hypoth. 29.* constat. Ita pariter per apprehensiones memoratiuas, quorumuis obiectorum sæpe determinatur intellectus ad iudicandum obiecta, non iudicatis eorum cognitionibus: Tamen si apprehensiones ipsæ non sola obiecta, sed etiam ipsorum cognitiones repræsentent, atque proponant. Et hinc quidem nascitur, ut recordatione iudicatiua, cuius potissimum habetur ratio, sæpe recordemur obiectorum antea præcognitorum, non memores recordatione simili cognitionum præteritarum.

221 Cur autem apprehensio simplex virtualiter suauit repræsentans, proponensque indiuisim obiectum, & cognitionem eius determinet intellectum ad iudicandum obiectum, non iudicata cognitione, variæ causæ possunt existere. Prima, quia eiusmodi apprehensio, cum longè imperfectius ex sua natura, longèque obscurius lubinde repræsentet cognitionem, quam eius obiectum, iuxta superius dicta, sæpe potest contingere, ut illa non valeat determinare intellectum ad iudicium cognitionis, etsi valeat determinare ad iudicium obiecti. Requiritur enim in apprehensione virtualiter suauit certa perfectio, certaque claritas comparatione rei apprehensæ, ut valeat ad eius iudicium determinare. Secunda, quia licet apprehensio de obiecto, & cognitione ad vtriusque iudicium determinare valeat fieri poterit, ut ad id egeat imperio voluntatis, quod non adeò est expressa, & euident, ut sine illo possit mouere saltem ad iudicium de cognitione, quam semper obscurius, quam obiectum proponit, ut dictum est. Quibus in casibus penes arbitrium hominis erit iudicare obiectum, cognitione non iudicata. Tertia, quia species in memoria relicta ex nimia repetitione eiusdem obiecti, quandam conficiunt intensiōem clarissimè repræsentatiuam talis obiecti, & confusissimè omnium cognitionum præteritarum eius, à quibus illa in memoria relicta sunt: eo quod omnes partes talis intensiōis eiusdem obiecti sunt repræsentatiuæ. Cum tamen non omnes eandem cognitionem, sed singulæ singulas, à quibus traxerunt originem, repræsentare valeant: quo fit, ut apprehensio à tali intensiōe promanans promptissimè determinet ad iudicium de obiecto apprehenso, nullo expectato voluntatis imperio: ad iudicium verò de cognitionibus non item. Tum per se ipsam adeò sit expressa de obiecto, & confusa, obscuraque de cognitionibus, ut sæpe videatur eam habenti se solum obiectum, non verò cognitionem eius concipere. Ex quibus patet, quid ad argumentum factum *n. 218.* & ad experientias in eo propositas dicendum sit.

222 Quæ, cum ita sint, colligo primò, per actum memoriæ iudicatiuum oriundum mediātè ab specie memoratiua bene posse hominem recordari obiecti antea cogniti, quin recordetur cognitionis, & vice versâ; cum tamen per actum memoriæ apprehensiuum nascentem à tali specie immediātè vtrumque necessariò concipi debeat modo explicato. Quod quidem, & ipsi experientie planè consentit.

223 Secundo colligo; per actum memoriæ etiam intellectiue præcisè in quantum huiusmodi, neuti-

quam attingi praeiteritum formaliter in quantum praeiteritum, sed tantum materialiter, quia nequit cognosci praeiteritum ut tale formaliter, nisi comparando illud ad praesens, respectu cuius est praeiteritum, & consequenter cognoscendo etiam praesens, ut praesens: sed per actum memoriae etiam intellectiva praecise in quantum est actus memoriae, non cognoscitur praesens, ut praesens. Igitur neque praeiteritum formaliter ut praeiteritum. Itaque, dum aliquis praeiteriti recordor, cum simul aliunde, quam ab specie memoratiua, notitiam habeam temporis praesentis, in quo existo, facta comparatione inter tempus illud, cuius recordor, & praesens, quod aliunde nosco, notitiam compingo praeiteriti formaliter ut praeiteriti; quae subinde notitia quodammodo mixta ex memoratiua, & non memoratiua erit.

224 Tertiò colligo discrimen inter memoriam sensitiuam, & intellectiuam. In intellectu enim, tum apprehensio obiecti simul, & cognitionis eius praeterita virtualiter solum suauia, tum iudicium, aut de solo obiecto, aut de sola cognitione, aut de utroque, ut actus eius proprii dantur. In sensitiua uero solum videtur dari apprehensio suauia formaliter obiecti simul, & cognitionis. Nec hoc refragatur experientia propositis n. 218. Si quando enim nos videmur solius obiecti recordari, tunc id non euenit, quia ne per memoriam quidem sensitiuam recordemur cognitionis; sed quia huius sensitiua recordatio, esto suauia sit suo modo, adeo leuis est ob aliquam causam ex recensitis n. 221. ut ea per intellectum non aduertatur, cuius dumtaxat aduertentia, & persuasio ingesta per iudicium momenti in nobis est. Nisi quis velit, perinde de memoria sensitiua, ac de intellectu philosophari. Dicit enim non sine probabilitate potest consentaneè ad doctrinam insinuatam in simili q. 2. hypoth. 31. etiam in memoria sensitiua apprehensionem obiecti simul, & praeterita cognitionis eius nascentem proximè ab specie memoratiua virtualiter solum esse suauiam, quatenus aliam suauiam cauare potest: hanc autem ob aliquam ex causis commemoratis dicto n. 221. interdum posse aut solius obiecti, aut solius cognitionis, aut utriusque formaliter suauiam esse.

225 Quartò colligo, nos per nullum actum memoriae posse persuaderi de obiecto, cuius praeterita cognitio formaliter suauia non fuit: quia per memoriam solum possumus persuaderi de iis, de quibus antea persuasi fuimus. Vnde, quando praeterita cognitio fuit tantum simplex apprehensio formaliter non suauia, uti euenit cum obiecta non existentia, aut etiam non possibilia imaginamur, apprehendimusque ut existentia, & possibilia: tunc solum possumus per actum memoriae persuaderi nos illa obiecta apprehendisse, quia de existentia talis apprehensionis etiam antea persuasi fuimus experientiali notitia.

226 Quintò colligo. Nos per memoriam non solum actum praeteritorum eiusdem potentiae memoratiua; sed actum etiam aliorum, qui sub experientiam cadunt, recordari. Recordamur enim non solum nos interius sensisse, & intellexisse; sed etiam nos uidisse, audisse, appetuisse, amasse, &c. Cum hoc tamen discrimine, quòd, ut suauitè recordemur actus praeteriti, eiusdem potentiae memoratiua non opus est, quod de eo antea persuasi fuerimus per aliam reflexam suauitatem praeter illam, quam ipsemet per seipsum experimentaliter exhibuit (alias

aut series reflexorum actuum esset porrigenda in infinitum, aut vltimus actus seriei nequireret sub recordationem suauitatem cadere, quorum utrumque absurdum est. Ut tamen suauitè recordemur actuum aliorum potentiarum, necesse est, quod potentia memoratiua, siue sensitiua, siue intellectiva prius per actum proprium ab eis distinctum persuasum fuerit de illis: Nullus quippe experimentalis actus aliorum potentiarum, praeterquam sensus interni, & intellectus est per se ipsum sui ipsius suauitatem formaliter, esto per se ipsum formaliter sit experimentaliter modo sensibilis, quo fundamentum praebet, ut de illo per proprium actum sensus ingentus, & intellectus, qui solum sunt potentiae capaces suauitatis, persuadentur: sensus quidem internus per apprehensionem suauitatem, intellectus autem per iudicium. Quae omnia ex dictis q. 2. praesertim hypoth. 28. 29. & 31. satis sunt nota, maioremque ex dicendis lucem accipient.

Hypothesis 5.

Duplex praeterea est memoriae operatio; nempe recordatio (quae mutuo vocabulo ab ipsa facultate, memoria solet appellari) & reminiscencia. 227

De quibus late differuit Arist. in lib. de memor. & Reminisc. Est autem recordatio, siue memoria actus ille, seu apprehensiuus, seu iudicativus oriundus proximè, vel remotè ab specie memoratiua. Quo, vel obiecti prius cogniti, vel praeterita cognitionis eius, vel utriusque recordamur, iuxta doctrinam praecedentis hypoth. Reminiscencia uero dicitur ille motus, siue progressio, siue discursus, qui tendit animam ad memorandum, seu ad recognoscendum obiectum, cuius, aut erat oblita, aut actu non recordabatur. Nam, quemadmodum intellectus, quia talis, primariò incidit in cognitionem aliquorum obiectorum, ex quibus facto discursu per illationem cognoscit alia: ita memoria, quia talis primariò incidit in aliquorum obiectorum recordationem, ex qua per quoddam genus discursus peruenit ad recordationem aliorum. Discursus autem memoriae, seu transit ex recordatione unius obiecti, ad recordationem alterius, non, quod deprehendat primum cum secundo connexionem fundatam, istud genus discursus in rerum connexionem fundatam proprium est intellectus, ut abundè trademus infra disp. 2. q. 5. sed, quòd recordatio primi excitat speciem memoratiuam secundi in ipsa memoria asseruatam, & eo usque consopitam, ut prodeat in actum sibi proprium, quae est cognitio memoratiua talis obiecti. Ex quo patet, quòd sicut in discursu intellectuali illud obiectum est medium ad cognoscendum aliud, quòd deprehenditur ab intellectu connexionem cum illo, iuxta dicenda q. citata. Ita in discursu memoratiuo, illud obiectum est medium ad memorandum aliud, cuius memoria, seu recordatio vim habet ad excitandam speciem memoratiuam illius. Vnde, quot modis species memoratiuae obiectorum per recordationem aliorum excitari possunt, totidem potest à memoria exerceri eiusmodi memoratiuus discursus, siue reminiscencia.

Porro, ut recordatio unius obiecti excitet speciem alterius, valde confert imprimis, ordo, quo illa memoriae mandata sunt. Ob id, quo ordine aliqua didicimus, eodem, & non alio ea repetere, siue recitare valeamus, ut experientia monstrat. Confert etiam ordo diuersorum temporum, in quibus obiecta primariò cognitione cognouimus. Confert ipsorum

ipforum obiectorum similitudo, & quævis omnino analogia; confert eorum contrarietas, & oppositio quævis, necnon connexio, coniunctio, & cuiusvis omnino generis necessitudo, seu affinitas. Confert denique maximè omnium ordo locorum, ubi obiecta collocata concepimus. In quo potissimum fundatur ars illa mirabilis memoriæ localis; de qua tracto *infra suo loco*.

129 Quoniam autem reminiscencia quoddam genus discursus est, prout explicuimus; memoria verò est recordatio rei ante præcognitæ: ideo ait Arist. *li. cit. cap. 1.* qui tardioris ingenij sunt ad discurrendum, & inueniendum; eos ut plurimum ad memorandum aptiores esse; ad reminiscendum verò minus esse aptos. Quia tamen è contra, qui ad inueniendum, & discurrendum sunt promptiores, ij sint ad reminiscendum magis idonei; ad memorandum verò minus. Diuerfas quippe dispositiones, seu complexiones naturales exigunt ex se in animalis operationes istas; nimirum memoriæ, seu recordatio prædominium siccitatis; reminiscencia verò prædominium humiditatis exposcit. Addit Arist. *cap. ult.* memoriæ pene in omnibus animalibus reperiri: reminiscencia verò, quoddam quædam syllogizatio est, in solis hominibus. Quod certè de reminiscencia strictiori proueniente à consilio, à deliberatæ ordinatione mediorum in finem memorandi est intelligendum. Ceteroquin dari etiam in brutis suam veluti causalem reminiscencia, quæ ex vnus obiecti recordatione, mediâ specierum connaturali excitatione transeunt ad recordationem aliorum, neque negat Arist. neque negari potest. Videatur S. Thom. *ibi*.

Hypothesis 6.

130 Intellectum nostrum, dum speculatur, non posse non speculari phantasmata, siue conueri ad illa, & abusiue, prout vulgò solet, & propriè, prout debet, iuxta Arist. capi potest.

Celebre quippe illud pronuntiatum exhibitum ab Arist. *lib. 3. de Anim. text. 39.* & aliàs sæpe ab eodem commemoratum. *Necesse est intelligentem simul phantasma aliquod speculari*, bifariam vsurpari potest. Primò, ut sensus sit: intellectum nostrum, dum quidpiam etiam insensibile speculatur, seu intelligit, non posse non simul speculari, siue concipere aliquod spectrum, seu Phantasma sensibile; atque ita conueri ad illud, iuxta vulgatam etiam receptam Philosophorum phrasim. Secundò, ut sensus sit: intellectum nostrum ob connexionem in operando, quam habet cum phantasia, nihil speculari posse, quin illa simul versetur circa obiectum proprium sensibile, quod, vel sit idem cum obiecto intellectus, quando intellectus etiam circa sensibilia versatur, vel aliquam similitudinem, aut connexionem habeat cum obiecto intellectus, quando hic speculatur insensibilia. Ex quibus duobus sensibus, primus, me iudice, proprius verborum est, & intentus ab Arist. Secundus improprius, abusiui, & ab illius mente alienus. Nam, ut constabit ex dicendis tum in præfati; tum maximè *disp. 2. q. 3.* mens Aristotelis est, intellectum nostrum pro hoc statu cuncta ex necessitate intelligere in phantasmatibus sensibilibus, ut in quibusdam substitutis; atque adeo, dum quidpiam intelligit, non posse non illum versari circa aliquod phantasma sensibile. Quo iure in eodem *lib. 3. de Anim. text. 32.* ita concludit. *Formas igitur intellectuum in phantasmatibus intelligit.* Nihilominus secundus sensus in-

ter Philosophos Recentiores receptissimus est. Apud quos subinde idem est querere, an sit necesse intelligentem speculari phantasma, siue intellectum nostrum se ad phantasma conuertere, ac querere: an sit necesse, ut operante nostro intellectu, cum ipso simul operetur nostra phantasia. Igitur in vitroque sensu est quæstio præsens resoluenda.

Progressio ad resolutionem quæstionis.

Circa quam in primo, & proprio sensu vsurpata 231 tam nil controuersie videtur esse apud Auctores. Omnes namque videntur iam confiteri, siue supponere, tanquam certum, ipsaque experientia conspicuum, intellectum nostrum pro hoc statu cuncta concipere ad instar rerum corporearum, ac sensibilibus: atque ita, dum quidpiam non sensatum intelligit, non posse non illum aliquod spectrum, seu phantasma sensibile aliquomodo simul tangere. Circa quæstionem verò sumptam in altero sensu abusiui, & improprio, ex duobus nuper commemoratis, certum est etiam apud omnes, atque ex dictis in superioribus satis conspicuum, non posse primò incidere intellectum nostrum in aliquod obiectum sensibile, idque intelligere intellectuone primaria, quin ipsum obiectum actualiter cognoscat per actum sensus interioris, siue phantasiæ. Nam intellectus tale obiectum sine specie non potest tangere; species autem eius nequit aliunde suppeditari intellectui, nisi ab actu phantasiæ, ut ex superius stabilitis in præcedentibus quæstionibus liquidum est. Superest ergo dubitandum, an intellectus per species, quas semel iam acquisiuit, & in memoria intellectiua ab ipso indistincta asseruantur, possit aliquid siue sensibile, siue insensibile intelligere, quiescente prorsus phantasia ab omni operatione? An potius hæc duæ potentie ita sint colligatæ, ut intellectus naturaliter moueri non possit, quin etiam Phantasia moueatur. Dico naturaliter. Nam posse intellectum de potentia Dei absoluta independentem à phantasia intelligere, siue per species à Deo infusas, siue aliter, indubitatum est; nec de hoc tractamus in præfati. Videantur Soar. *tom. 2. de Rel. lib. 2. de orat. cap. 14.* & Sandæus in *sua Theologia mystica lib. 1. commentat. 12. Exercit. 2. & seqq.*

Nonnulli, quos referunt Soar. *lib. 4. de Anim. cap. 232* 7. Rub. *tract. de actu intell. possib. q. 1.* & Sandæus *suprà exercitat. 2. Disquisit. 11.* non adeo arctam putant esse connexionem nostri intellectus cum Phantasia in operando pro hoc statu, ut non possit ille in aliquos actus prodire, feriente prorsus phantasia ab omni operatione. Quorum sententia, teste Sandæo, *exercitat. 2. disquisit. 2.* consentiunt Valent. *tom. 1. disp. 6. q. 1. punc. 3.* & Thomas à Iesu *lib. 1. de contemplatione diuina cap. 1.* ipsèque Sandæus videtur annuere. Necnon Petr. Hurt. *disp. 12. de Ani. sec. 6.* quatenus docet non opus esse, quòd omnia obiecta, quæ cognoscuntur à nobis, represententur in Phantasia: iussicere enim vnum attingi, è cuius imaginatione variæ excitentur species intellectuales; cessante verò omni actu phantasiæ omnem omnino in nobis cessare cognitionem. Communis tamen, & recepta sententia Philosophorum absolute pronuntiat nihil posse intellectum nostrum pro hoc statu intelligere, non operante simul cum illo Phantasia circa proprium obiectum. Ita S. Th. *1. p. q. 84. art. 7.* & ibi eius expositores: sæpèque alibi

alibi Scot. cum suis in 1. dist. 3. q. 3. & in 4. dist. 45. q. 1. Conimb. lib. 3. de Anim. cap. 8. q. 8. Soar. & Rub. locis citatis, apud quos plures, & communiter Recentiores. Estque sententia D. Dionysij cap. 1. de celesti Hierarchia. & D. Greg. Nazian. orat. 2. de Theol. ut videre est in Soar. cap. 14. de orat. citato.

Propositio 1.

233 Intellectus noster pro hoc statu omnia insensata obiecta concipit ad instar sensibilium: atque ita, dum quidpiam insensatum intelligit, non potest non tangere simul aliquod Phantasma sensibile, ad ipsumque subinde sua intellectione conuerti.

Docet id expressè Arist. lib. 3. de Anim. dum ait text. 30. *Nunquam sine phantasmate intelligit anima.* Et text. 39. *Sed cum speculetur necesse simul phantasma aliquod speculari.* Et lib. de memor. & remin. sub initium. *Quod intelligere non est sine phantasmate.* sæpèque alias, præsertim in lib. de somniis. Expressius adhuc S. Th. id ipsum tradit 1. p. q. 84. art. 7. in corp. dicens. *Respondeo dicendum, quod impossibile est intellectum secundum presentis vite statum, quo passibili corpori coniungitur, aliquid intelligere in actu, nisi conuertendo se ad phantasmata.* Et paulò infra. *Hoc quilibet in se ipso experiri potest, quod quando aliquis conatur aliquid intelligere, format sibi aliqua Phantasmata per modum exemplorum: in quibus quasi inspicit, quod intelligere studet.* Et in Responione ad 3. subdit. *Ad 3. dicendum, quod incorporea, quorum non sunt Phantasmata, cognoscuntur à nobis per comparationem ad corpora sensibilia, quorum sunt phantasmata.* Moxque concludit: *Et ideo cum de huiusmodi aliquid intelligimus, necesse habemus conuerti ad Phantasmata corporum.* Similia habet in lib. de memor. & reminisc. lec. 2. ut videbimus proposit. 2. ubi alia producemus quibus hæc magis confirmabitur.

234 Pro qua fundamentum potissimum, veluti à posteriori, ipsa experientia est, ut supra S. Th. testatur: nemo enim non experitur manifestè, si bene supra conceptus suos reflectens aduertat, se nihil omnino insensatum posse intelligere, nisi formando sibi spectrum phantasmæ aliquod sensibile, in quo veluti inspicit illud, ut dixit S. Th.

235 A priori autem probari potest propositio; quia cum intellectus noster cuncta concipiat per species rerum sensibilium per sensus, earumque ministerio sibi acquisitas, v. q. 1. & 2 statutum est: non possunt non huiusmodi species suam semper naturam sapere; eaque subinde obiecta, à quibus suam trahunt originem, quorumque propria sunt semina repræsentare, ut pluribus ostendimus inferius disp. 2. q. 3. ubi complura insuper alia præferenda sunt, quibus nequibit non propositio præfens amplius, & amplius confirmari.

Propositio 2.

236 Intellectus noster pro hoc statu omnino dependet à phantasia in suis operationibus, atque adeo phantasia non operante intellectus operari non potest, adhuc per eas species, quas iam penes se habet.

Hæc propositio communiter recepta probari solet, imprimis iis testimoniis Arist. quibus ego præcedentem probavi; sed non efficaciter, ni fallor; nam, ut ex his dictis constat, constabitque amplius ex dicendis disp. 2. q. 3. Aristoteles eis, & similibus

verbis tantum contendit non posse intellectum nostrum quidpiam intelligere, quin suâ cognitione phantasma aliquod, seu spectrum sensibile attingat. Hoc autem, si aliunde non obstaret, bene prætari posset ab intellectu, quiescente Phantasia, per species, quas iam penes se habet, eiusmodi Phantasmatum, siue spectrorum. Id autem sibi velle Arist. vel ipsa phrasis, quam ut Aristotelicam ex antiquis tractam Peripateticis usque modò usurpant Philosophi, manifestat. Quid enim sonat intellectum nostrum, dum intelligit, ad phantasmata se ex necessitate conuerti, nisi se veluti accingere necessario ad illa cognoscenda, siue sua cognitione attingenda? Aliter enim, quam per suam cognitionem, nescio sane, qui possit intellectus quoquam conuerti.

Igitur propositio nostra ab experientia imprimis venit probanda, ut eam S. Th. probauit. 237 Primò enim experimur, si lædatur organum corporum, ubi Phantasia inest, ut accidit in phreneticis, & lethargicis, aut si obstruatur vaporibus, ut in dormientibus contingit; intellectum operari non posse, siue intelligere adhuc per species iam acquisitas. Ergo signum est intelligendi actum ita actui phantasiæ alligatum esse, ut sine illo pro hoc statu subsistere non possit: alioquin impedimentum organi materialis intellectui non obstaret, quæ spiritalis est, & in solâ animâ spiritali, non itidem in corporis organo celebratur. Secundo, quia hoc quilibet in se ipso experiri potest (verba sunt S. Th.) quod quando aliquis conatur aliquid intelligere, format sibi aliqua phantasmata per modum exemplorum, in quibus quasi inspicit, quod intelligere studet. Huiusmodi autem phantasmata, seu spectra sensibilia non ab intellectu dumtaxat, sed à phantasia etiam formari argumento est, quod in illis efformandis caput defatigari solet, & quemdam sensibilem laborem percipit, sæpèque accidit, ut accendatur, & doleat: quod non ita eueniret, nisi in organo corporeo huiusmodi elaboraretur operatio, eaque solius intellectus spiritalis, & non item phantasiæ corporeæ operatio esset. Tertiò, nam perfectionem intellectus operationis ab exacta dispositione corporei organi dependere, atque adeo à perfectâ expeditione phantasiæ experientia etiam compertum est. Ob id enim pueri perfectò carent usu rationis, quia propter organi indispositionem phantasiæ opera præpedita, & imperfecta euadunt. Ergo operatio intellectus, absolute loquendo, absolute ab operatione phantasiæ dependens est.

Istæ experientiæ plane conuincere videntur dependentiam, quam intellectus habet in suis operationibus à consortio phantasiæ. Huius autem dependentiæ, seu connexionis ratio à priori non ita facile expeditur. Scot. dixit, alligationem hanc intellectus in pœnam peccati datam esse. Quod tamen communiter reprobat; quia ea non in pœnam data, sed intellectui connaturalis pro hoc statu censenda est. Alij existimant hoc ipso, quod anima est alligata corpori, ut forma eius, debere etiam illi alligari, quoad suas operationes: atque ita functiones spirituales exercere non posse, quin simul exerceantur corporeæ: ut enim, qui alteri esset alligatus, illo prorsus immoto, moueri non posset; sic anima alligata corpori, corpore immoto, nequit moueri. Iuxta quam Philosophiam dicendum erit, hoc ipso, quod anima corpori vnita est, indebitam esse illi suapte natura operationem intelligendi absque operatione imaginandi elicitâ à potentia corporea Imaginationis, seu phantasiæ; iudicæque deficiente

Disp. I. De origine intell. &c. Quæst. III. 47

deficiente hac, illam naturaliter esse non posse. Verum hæc ratio, si quid probaret, probaret utique animam non posse intelligere, quin omnes facultates corporeæ in eadem anima radicatas simul exercerentur. Pro omnibus enim æquæ illa, & sine discrimine facit, ut patet. Quod tamen est absurdum: eum constet facultatem intellectuum, quam optimè in nobis suas operationes perficere, quin simul exerceant suas reliquas eiusdem animæ facultates corporeas, præter unum sensum internum, ut sunt nutritiva, generativa, locomotiva, visiva, auditiva, olfactiva, &c. Cur igitur intellectiva facultas confortio sensus interioris, siue phantasiæ præ reliquis egeat ad operandum, specialiore citra dubium causam, siue rationem habet, quàm, quod anima sit corpori unita, & alligata tanquam forma.

239 Quæ quidem ratio in mea duntaxat sententia videtur assignari posse, qua opinor cum Arist. (ni fallor) & S. Th. intellectum nostrum pro hoc statu nihil posse naturaliter intelligere, nisi in phantasmate sensibili, tanquam in quodam substituto, pro- ut affatim explicabo, & probabo *disp. 2. q. 3.* Inde enim naturalissime nascitur, quod nihil possit intelligere, nisi simul operante phantasia: ut disertè docet S. Th. in *lib. de memor. & reminisc. lect. 2. litt. C.* dicens. *Non ergo propter hoc solum indiget intellectus possibilis humanus phantasmate, ut acquirat intelligibiles species; sed etiam ut eas quodammodo in Phantasmatis inspiciat. Et hoc est, quod dicitur in 3. de Anim. (nempe text. 32.) species igitur in phantasmatis intellectum intelligit. Huius autem ratio est, quia operatio proportionatur virtuti, & essentia. Intellectum autem hominis est in sensitivo, sicut dicitur in 2. de Anim. Et ideo propria operatio eius est intelligere intelligibilia in Phantasmatis, sicut intellectus substantia separata operatio est intelligere res secundum se intellectas. Quod idem sibi vult S. Th. 1. p. q. 84. ar. 7. eandem rationem latius exponens: Itaque, cum intellectus noster pro hoc statu cuncta in phantasmatis intelligat; multiformique subinde phantasmatum varietate egeat ad tot inter se diversa obiecta intelligenda; huiusmodique variorum phantasmatum compositio, siue efformatio ad phantasiam spectet, ut supra q. 2. n. 160. & rursus n. 196. ex August. notatum est: naturalissime consequitur, quod Phantasia eomparatione intellectus uniuersaliter obeat minus quadantenus proponentis obiecta; ita, quod, quemadmodum intellectus ipse, iuxta sententiam satis communem, nihil iudicare potest, quod per simplicem apprehensionem propositum sibi non sit; & voluntas, uti fatentur omnes, nihil potest amplecti per intellectum non propositum; ita idem intellectus nihil intelligere valeat secundum præsentem statum, nisi in phantasmate, siue spectro sensibili sibi per phantasiam proposito. Ob idque dixerit Aristoteles necessarium esse, ut ad eiusmodi phantasma per phantasiam propositum, intellectus conuertatur, ipsumque speculetur, quotiescunque aliquid speculaturus est, seu intellecturus. Adde species memoratiuas in memoria intellectum asseruatas naturaliter excitari non posse ad causandam intellectionem, nisi medio aliquo effectu corporeo; atque adeo media operatione phantasiæ, quod etiam arguit intellectum propositione phantasmatis facta per phantasiam egere, ut quidpiam intelligere valeat. Atque hæc est optima, imò, & unica ratio à priori alligationis intellectus nostri ad phantasiam desumpta ex ipsa intellectus, & phantasiæ natura, ex modoque operandi, quæ*

habent à nobis multis obseruationibus, atque argumentis deprehensis, quæ inferius q. illa 3. citata fusè exhibebimus.

Propositio 3.

Nullum omnino obiectum cognoscit intellectus humanus pro statu præsentis absque ope immediata phantasiæ singula exhibentis phantasmata pro singulis ab illo obiectis intelligendis.

Hæc propositio constat ex dictis circa præcedentem. Si enim phantasia se gerit per modum proponentis phantasmata, in quibus intellectus intelligat cuncta, quæ intelligit, quemadmodum ibi confecimus, planè consequitur nullum ab intellectu obiectum cognosci naturaliter posse, nisi in phantasmate per phantasiam proposito. Tum si intellectus semel per actum phantasiæ excitatus ad unum obiectum intelligendum, posset deinceps se se ipsum proprios actus excitare ad alia obiecta intelligenda independentem à phantasia, ut philosophatur Arist. fieret utique, ut amentes, & dormientes perfectum usum rationis sæpe exercerent. In his enim sæpe phantasia ad aliquid cognoscendum excitatur, excitatque intellectum, qua semel facta excitatione, pergeret haud dubiè intellectus ad alia obiecta, quiescente phantasia, perfectissimèque subinde ratiocinaretur circa illa semel etiam in nobis cognitione excitata longos sine ope phantasiæ possemus discursus conficere. Neque ad res, quas intellectus versat, penitus, faciliusque penetrandas opus nobis esset intenta imaginatione phantasmata sensibilia efformare. Quæ manifesta sunt absurda contra experientiam. Adde, si actus Phantasiæ vnus obiecti, corporeus cum sit, valeret per se immediatè species intelligibiles aliorum obiectorum ad illa intelligenda excitare, per alia quoque excitationem corporea possent haud dubiè eadem excitari species. Hæretque, ut quiescente omnino phantasia, neque inchoante, posset intellectus versari circa quæuis obiecta, quorum species in memoria asseruatas habet, quod iure Hurt. non aude concedere. Stet ergo, ut communissima sententia fert, intellectum nostrum nequaquam posse circa vllum obiectum operari quiescente Phantasia.

241 Vtrum verò in mundo phantasia possit prorsus quiescente intellectu naturaliter operari, in quaestionem etiam potest vocari. Circa quam arbitror brevissimè, quantum est ex parte phantasiæ id bene fieri posse, ut fit de facto in animalibus brutis, quæ intellectu carent: in nobis tamen absolute nunquam contingere, ut non moueatur intellectus operante phantasia, saltem circa idem obiectum ipsius phantasiæ, ob naturalem sympathiam, & connexionem, quam habent in operando potentia ista. Actus quippè phantasiæ non potest naturaliter non procreare intellectionem proprii obiecti sensibilibis, vel producendo speciem intelligibilem eius, si nondum est in intellectu producta, vel excitando illam, aut etiam intendendo, si producta iam est. Unde plerumque saltem eueniet etiam, ut excitetur intellectus ad memorandum insensibile obiectum, si quod in tali obiecto sensibili, siue phantasmate prius cognouerat.

DISPUT